

A TÖRTÉNELEM ÉS A PÁRTOK REPREZENTÁCIÓJA POLITIKATUDOMÁNYI FOLYÓIRATOKBAN

Bevezetés

A történelem fogalma az elmúlt 30 év gyakori témája a közbeszédben. A két véglet, hogy „véget ért”, és hogy „visszatért”. Míg az előbbit Francis Fukuyama nevéhez [kötik](#), az utóbbi kapcsán jóval kevesebben tudják, hogy az Robert Kagan nevéhez [kötődik](#). A történelem gyakran politikai viták tárgya, és ezt egyáltalán nem róhatjuk fel a politikának. Ritkábban kerül elő azonban az a kérdés, hogy a politikatudománynak szabad-e, kell-e a történelemmel foglalkoznia, avagy ez a történészek kizárólagos felségterülete.

A Méltányosság Politikaelemző Központ önmagát működése kezdetétől a történelem iránt érdeklődő agytrösztként határozza meg. Az alábbiakban éppen ezen alapfelfogásunkból fakadóan a történelemmel kapcsolatban empirikus vizsgálatot végzünk. Az érdekel bennünket, hogy a történelmi témák iránti érdeklődés hogyan jelenik meg politikatudományi folyóiratokban, azaz tartható-e az a feltételezés, miszerint a politológusokat inkább a jelen érdekli, s nem nagyon foglalkoznak a múlttal.

Vizsgálatunkba egyaránt bevonunk nyugat-európai és magyar politikatudományi folyóiratokat. Már most jelezzük, hogy a vizsgálat kezdő időpontját viszonylag lazán kezeljük (a későbbiekből kiderül, hogy azért, mert az egyes vizsgált folyóiratok különböző időszakokban keletkeztek), viszont a záró időpont egységesen 2012. A 2012 és 2018 közötti időszakot egy későbbi tanulmányban vizsgáljuk meg. Kiindulópontként szögezzük le: komoly különbség van a nyugati régió és Magyarország között. Nyugat-Európában a 20. század elejétől rengeteg politikatudományi folyóiratot hoznak létre, s 1945 után többször, nagy hullámokban (például az 1970-es és a 1990-es években) újabb és újabb folyóiratok csatlakoznak ezekhez. Ebben a dinamikus folyamatban vannak persze meglepőnek tűnő

késedelmek, mint például a *pártpolitika* kutatására szakosodott elméleti folyóirat, a *Party Politics* [1995-ös létrejötte](#). De ha megnézzük a többi folyóiratot, akkor meglepetésünk korántsem olyan nagy, hiszen azt látjuk, hogy a pártokról, s azok történeti fejlődéséről – különösen az 1960-as évektől kezdődően – számos folyóiratban jelennek meg közlemények. Ugyancsak ezt mondhatjuk olyan témakörökre, mint az igazán történetinek számító *politikai fejlődés*. Bár az amerikai politikai fejlődésre szakosodott folyóirat, a *Studies in American Political Development* csak [1986-ban jelenik meg](#), ez azonban nem jelenti azt, hogy a téma az 1960-as évektől kezdődően ne lett volna az egyik legkurrensebb sok folyóiratban, illetve tágabban a politikatudományi diskurzusokban.

Magyarországon ezzel szemben sem nagyszámú politikatudományi folyóiratról, sem azok folyamatos jelenlétéről, még kevésbé komolyabb megújulási hullámokról, végső soron 1945 után politikatudományi gondolkodási hagyományról nem beszélhetünk. A 20. század elején nálunk nem intézményesül a politikatudomány, s ha vannak is jelentős politikatudósi életművek (Concha Győzőé például), a politikáról való gondolkodás itthoni keretei meglehetősen szűkösek, ideológiafüggőek, és nincsenek is szinkronban a nemzetközi sztenderdekkel, trendekkel. Ráadásul 1945–48 után – ideológiai okokból – még azok a folyamatok is leállnak, amelyek korábban elkezdődtek, s így egy viszonylag autonóm politikatudomány kialakulására megfelelő előzmények, tradíciók híján az 1980-as évek elejétől kerül sor. A folytonosság hiánya, a több évtizedes időkiesés szempontunkból annyiban érdekes, hogy mindazok a nemzetközi tapasztalatok, amelyek Nyugat-Európában a politikatudomány *történeti* látásmódját illetően felhalmozódtak, itthon nem kerülhettek szervesen felhasználásra, hiszen Magyarországon ezeket a nyugat-európai elméleti irányzatokat és tapasztalatokat (például a pártok vagy a politikai fejlődés kutatásában) nem ismerték.

Amikor tehát 2009-es, úttörő tanulmányában Giovanni Capoccia és Daniel Ziblatt – korántsem előzmények nélkül – a politikatudósoknak a történelem iránti növekvő tiszteletéről s [arról beszél](#), hogy egyre több politikatudós foglalkozik az 1848-ban induló demokratizálódási folyamatokkal, akkor erre Magyarországon a politikatudós közösség részéről szinte semmilyen rezonancia nincs, és nem is csoda, hogy nincs. A mi közegünkben a történelmi látásmód iránti érzékenység – úgy tetszik – nem tartozik a politikatudomány hazai megújulását segítő eszközök közé.

A hazai folyóiratok szűkös száma és a bennük felhalmozott történeti alapú tudás korlátozottsága mellett mindazonáltal egy másik tényező is nehezíti egy modern történelmi szemlélet integrálódását a politikatudományba. S ez a Kádár-korszak politológiájának „elidegenítő” történeti irányultsága. A késő Kádár-rendszerben induló politikatudomány ugyanis ösztönösen „történeti” szemléletű volt, s mivel nem ismerte a Nyugat-Európában akkor már ismert komparatív szemléletet és módszertant, óhatatlanul a magyar – s azon belül a „haladó” magyar – múlt feltárására vállalkozott (már amikor nem a jelenről és az aktuális helyzetről beszélt). Csakúgy, mint a történettudományban, ez a politológusok részéről is a mintának tekinthető magyar múlt „felmutatását” és a „regresszív” történések s összefüggések „alulpreferálását” jelentette. A rendszerváltás utáni magyar politikatudomány éppen az *ilyen* szelektáló és historizáló szemléletmódtól igyekezett megszabadulni, amikor az *egész* történelmi problematikából átlépett a jelenbe, és csak a korai demokrácia intézményes megszervezésének kérdésével kezdett foglalkozni.

A nyugat-európai folyóiratok vizsgálatából sokkal szofisztikáltabb kutatói érdeklődést regisztrálhatunk. Ez az érdeklődés azonban nem automatikusan teremtdött meg. Hanem az 1960-as évek két nagy „forradalma” (a nemzeti keretek/fejlődések vizsgálatáról az egyes országok politikai rendszerének [összehasonlító vizsgálatára való áttérés](#) és az anglo-amerikai demokráciatípusok vizsgálatáról a [kontinentális demokráciatípusok vizsgálata felé](#) is elmozduló megközelítés) eredményeképpen. Ezeket a fordulatokat a politikatudomány akkori meghatározó képviselői, illetve az általuk létrehozott új intézményes és gondolkodási keretek alapozták meg.

Magyarországon ilyen áttérésre (többek között az államszocializmus diktatórikus jellege és bezárkózó természete miatt) nem került sor, így a később megszerveződő politikatudományban a legnagyobb elmaradások ott jelentkeztek, ahol a 60-as évek közepe és a 80-as évek eleje között a nyugati diszciplína a leginkább előrehaladt. Így az 1980-as évek közepére az a sajátos helyzet állt elő, hogy – mint fentebb bemutattam – a nyugatos orientáció erősebben volt jelen a politikai elitcsoportok szemléletében és interakcióiban, mint az éppen formálódó politikatudományban. A politikai elitek között már mindennapos vitatéma volt Magyarország (mint kis állam) nemzetközi helyzete, de a témáról való összehasonlító elméleti kutatásoknak nemigen találjuk nyomát a 80-as évek magyar politológiájában.

Politikatudományi folyóirat-alapítási hullámok és a történelem mint tematika Nyugat-Európában

Most – mindezek illusztrációjára – lássuk magukat a folyóiratokat. Öt nyugat-európai kiadóvállalat (Wiley, Cambridge, Taylor-Francis, Palgrave, Sage) 33 folyóiratát vontuk be a vizsgálatba, s elsőként arra voltunk kíváncsiak, hogy kiadónként, mikor s milyen tematikájú folyóiratok láttak napvilágot. Ezekkel összehasonlítottuk majd 4 magyar folyóiratot, amelyeknél ugyanazokat a paramétereket tüntetjük fel, mint a nyugatiaknál. Az 1–6. táblázatban az 5 nyugati kiadó által kiadott 33 folyóirat, illetve a 4 magyar folyóirat adatait közöljük, majd a 7. táblázatban egy összesített időrendi táblázatot adunk, amely keletkezésük sorrendjében mutatja az egyes nyugati folyóiratokat, a legrégebben létrejöttektől a legújabbakig. Az alapadatok bemutatását röviden értelmezzük, majd ezt követően kiválasztunk a 33-ból 3-at (*Political Studies*, *European Journal of Political Research* és *Party Politics*), illetve a 4 magyart (*Politikatudományi Közlemények*, *Politika–Tudomány*, *Századvég*, *Politikatudományi Szemle*), s ezekkel kapcsolatban lesznek vizsgálati kérdéseink, döntően a pártokra és a pártok fejlődésére vonatkozóan: 1. Az adott orgánumban milyen a pártokkal foglalkozó cikkek aránya az összes publikációhoz képest; 2. Milyen a pártok változásával, alkalmazkodásával foglalkozó cikkek aránya a pártokkal foglalkozó cikkekben belül. Voltaképp tehát arra vagyunk kíváncsiak, hogy a párttematika hogyan reprezentálódik a nyugati és a magyar folyóiratokban. Természetesen a vizsgálatba más orgánumok is bekerülhettek volna. A nyugati esetben a kiválasztást az motiválta, hogy az egyes folyóiratok alapítási ideje jócskán különbözzék. Így került a válogatásba a *Political Studies* (alapítva 1953), az *European Journal of Political Research* (alapítva 1973) és a *Party Politics* (alapítva 1995). Az öt kiadón belüli összes, a politikatudomány és a történettudomány határmezsgyéjén álló folyóirat nem került be a vizsgálatba. A Cambridge kiadó által kiadott *Journal of Policy History* például nem vizsgáljuk. Magyarországon esetében a válogatás adta magát: az önmagukat leginkább politikatudományosnak vagy ahhoz közelinek meghatározó folyóiratok kerültek be. Így – mivel ezek inkább értelmiségi-közéleti folyóiratok – kimaradt a *Valóság*, a *Társadalmi Szemle*, a *Medvetánc*, a *Mozgó Világ* és sok hasonló, ahol ugyan megjelentek tudományos vagy a tudományt népszerűsítő közlemények.

Jeleznünk kell ugyanakkor, hogy természetesen ez egy nagyon szűk körű és korántsem reprezentatív vizsgálat. A mienknél lényegesen átfogóbb – mondhatni teljes körű – adatokat talál az olvasó Daniele Caramani és Simon Hugi vizsgálatában. E szerzők az 1945 utáni teljes körű európai pártirodalmat vizsgálják, mégpedig kizárólag kvantitatív módon. Eljárásuk

hasonló ahhoz, amit magam is követek, tehát olyan közleményeket vonnak be az adatbázisba, amelyeknek címében valamilyen összefüggésben szerepel a „párt” kifejezés. Viszont az ő adatbázisukba nem csupán folyóiratokban megjelent cikkek, hanem monográfiák, szerkesztett kötetek és az ezekbe írt tanulmányok is bekerültek, így a teljes elemszám náluk 11500! A roppant izgalmas tanulmánynak csupán két állítását idézzük: 1. Az adatbázisba került cikkek egyötöde 1977 és 1980 közötti publikáció, s ezt az időszakot a szerzők a pártkutatás „aranykorának” nevezik. Ezután határozottan csökken a pártokról szóló közlemények száma. 2. Felhívják a figyelmet arra, hogy a pártokról szóló cikkek, könyvek nagy részét a vezető európai országok adják (Egyesült Királyság, Németország, Franciaország, Olaszország), s arra is, hogy az angol nyelv kiemelkedő szerepet tölt be a pártkutatási kommunikációban.

Lássuk akkor saját vizsgálatunkat, azon belül is először a nyugat-európai és a hazai folyóiratokra vonatkozó hét táblázatot!

Öt vezető nyugat-európai kiadóvállalat legfontosabb politikatudományi folyóiratai

1. táblázat: Wiley-folyóiratok

Folyóirat neve	Alapítás éve	Fő profil
Political Studies	1953	Politológusok és történészek közelítése
Government and Opposition	1965	Párt- és kormánypolitika
Development and Change	1970	A fejlődés fogalma, mérése
European Journal of Political Research	1973	Pártpolitika, komparatiztika

Politics	1981	Demokrácia, kormányzás
-----------------	------	------------------------

2. táblázat: Cambridge-folyóiratok

Folyóirat neve	Alapítás éve	Fő profil
American Political Science Review	1906	Általános politika, alkotmány
The Journal of Politics	1939	Politikaelmélet, hagyományok
International Organization	1947	Nemzetközi intézmények működése
Political Science and Politics	1968	A politikatudomány mint professzió
Review of International Studies	1975	Nemzetközi politikai folyamatok
Studies in American Political Development	1986	A politikai fejlődés fogalma
Perspectives on Politics	2003	Politika, kormányzás, intézmények

3. táblázat: Taylor and Francis-folyóiratok

Folyóirat neve	Alapítás éve	Fő profil
West European Politics	1978	Nyugat-európai országok változásai

New Political Science	1979	A politikatudomány megújítása
Political Communication	1980	A politika kommunikációs oldala
Democratization	1994	A demokratikus átmenetek összehasonlító kutatása
South European Society and Politics	1996	Dél-európai országok politikája
Journal of Political Power	2008	Hatalomelmélet

4. táblázat: Palgrave-folyóiratok

Folyóirat neve	Alapítás éve	Fő profil
European Journal of Development Research	1989	A politikai fejlődés értelmezése
International Politics	2000	Nemzetközi folyamatok elemzése
Comparative European Politics	2003	Európai folyamatok, Európai Unió
Acta Politica	2003	Holland politika, demokrácia, populizmus
Polity	2005	Intézményelmélet
British Politics	2006	Brit politikai hagyományok és jelen

5. táblázat: Sage-folyóiratok

Folyóirat neve	Alapítás éve	Fő profil
Political Research Quarterly	1949	Politikaelmélet
Political Science	1949	A politika mint tudomány

International Studies	1959	Nemzetközi politikai folyamatok
Politics and Society	1970	A politika és a társadalom közötti kapcsolat
Political Theory	1973	Politikaelméleti kérdések
East European Politics and Societies	1986	A kelet-közép-európai régió országai
International Political Science Review	1989	Nemzetközi összehasonlítások
Party Politics	1995	Pártpolitika
European Journal of International Relations	1995	Európai nemzetközi kapcsolatok

6. táblázat: A legfontosabb magyar politikatudományi folyóiratok

Folyóirat neve	Alapítás éve	Fő profil
Társadalomtudományi Közlemények	1974	Társadalmi folyamatok, politikai szervezetek leírása
Századvég	1985	Politikai filozófia, társadalomkutatás
Politika–Tudomány	1986	Politikai pártok, társadalmi aktorok vizsgálata
Politikatudományi Szemle	1992	Elméleti és empirikus politikatudomány

7. táblázat: Az öt nyugat-európai kiadó politikatudományi folyóiratai az alapítás éve szerint

Folyóirat neve	Kiadó neve	Alapítás éve
American Political Science Review	Cambridge	1906

The Journal of Politics	Cambridge	1939
International Organization	Cambridge	1947
Political Research Quarterly	Sage	1949
Political Science	Sage	1949
Political Studies	Wiley	1953
International Studies	Sage	1959
Government and Opposition	Wiley	1965
Political Science and Politics	Cambridge	1968
Development and Change	Wiley	1970
Politics and Society	Sage	1970
European Journal of Political Research	Wiley	1973
Political Theory	Sage	1973
Review of International Studies	Cambridge	1975
West European Politics	Taylor and Francis	1978
New Political Science	Taylor and Francis	1979
Political Communication	Taylor and Francis	1980
Politics	Wiley	1981
Studies in American Political Development	Cambridge	1986
East European Politics and Societies	Sage	1986
European Journal of Development Research	Palgrave	1989

International Political Science Review	Sage	1989
Democratization	Taylor and Francis	1994
Party Politics	Sage	1995
European Journal of International Relations	Sage	1995
South European Society and Politics	Taylor and Francis	1996
International Politics	Palgrave	2000
Perspectives on Politics	Cambridge	2003
Comparative European Politics	Palgrave	2003
Acta Politica	Palgrave	2003
Polity	Palgrave	2005
British Politics	Palgrave	2006
Journal of Political Power	Taylor and Francis	2008

Az első észrevétel, ami a fenti táblázatokból adódik, hogy a nyugat-európai politikatudomány vezető orgánumai évtizedek óta stabilan jelen vannak a tudományos közgondolkodásban. Az *American Political Science Review* például 1906 óta, a *The Journal of Politics* 1939 óta. A 33 folyóirat közül azonban csak ez a kettő született a 2. világháború előtt; a túlnyomó többség 1945 utáni, mégpedig a következő megoszlásban: 1946 és 1968 között 7, 1969 és 1989 között 13, 1990 és 2010 között 11 darab új folyóirat jött létre. Az adatok azt mutatják, hogy különösen sok folyóiratot alapítottak a 60-as évektől kezdődően, s ezek magukon hordozzák az említett szemléleti, elméleti forradalmak jegyeit.

Anélkül, hogy a 33 folyóirat akár csak vázlatos tartalmi elemzésére vállalkozhatnánk, néhány érdekességre felhívjuk a figyelmet. Az egyik a folyóiratok tág, sok területet átfogó tematikája. Bár számos folyóirat foglalkozik politikaelméleti kérdésekkel (is), kezdettől vannak kifejezetten *politikaelméleti* folyóiratok. Mint például az egyik legkorábbi, az 1939-ben

alapított *The Journal of Politics* (Cambridge). Ennek induló lapszámában George H. Sabine: *What is a Political Theory?* címmel ír [profilkijelölő cikket](#). Hasonló politikaelméleti arculattal rendelkezik az 1973-ban alapított *Political Theory* (Sage) vagy a 2008-as *Journal of Political Power* (Taylor and Francis).

Szinte mindegyik kiadónak van a *politikai fejlődés* vizsgálatára szakosodott folyóirata. A sort 1970-ben a *Development and Change* kezdi (Wiley), az 1986-os *Studies in American Political Development* folytatja (Cambridge), majd az 1989-es *European Journal of Development Research* zárja (Palgrave). Nem kifejezetten a politikai fejlődés vizsgálata áll közleményei centrumában, mégis megemlítem a 2005-ben induló *Polity* című folyóirat, amely indulása évében [tematikus számot](#) szentelt az amerikai politikai fejlődés periodizálásának, mutatván azt, hogy a termékeny vita történészek és politológusok között mennyire segítheti a politikatudomány önképének újragondolását is.

Vannak kifejezetten az *összehasonlító szemléletre* specializálódott folyóiratok (bár ez kissé megtévesztő elnevezés, hiszen az összes orgánus jellemzője az összehasonlító szemlélet). Ilyen például az 1973-ban induló *European Journal of Political Research* (Wiley), az 1978-as *West European Politics* (Taylor and Francis), az 1989-es *International Political Science Review* (Sage), a különféle időkben és régiókban bekövetkező demokratizálódások kutatására szakosodott, 1994-es *Democratization* (Taylor and Francis), a 2003-as *Perspectives on Politics* (Palgrave) vagy az ugyancsak 2003-as *Comparative European Politics* (Palgrave).

Bizonyítván a nemzeti kereteken való felülemelkedés képességét, számos folyóirat a *nemzetközi szervezetek és folyamatok* vizsgálatára fókuszál. Az első ilyen jellegű orgánusot, az *International Organization* 1949-ben hozták létre (Cambridge), s ebbe a „családba” tartozik az 1959-es *International Studies*, az 1975-ös *Review of International Studies*, az 1995-ös *European Journal of International Relations* (Sage) vagy a 2000-es *International Politics* (Palgrave) is.

33 folyóiratunk közül kettő kifejezetten egy-egy térségre koncentrál: az 1986-ban létrehozott *East European Politics and Societies* (Sage) Kelet-Közép-Európára; az 1996-os alapítású *South European Society and Politics* (Taylor and Francis) pedig Dél-Európára. Az előbbi kapcsán azt állapíthatjuk meg, hogy a folyóirat kezdeményezői és szerzői között kezdetben szép számú magyar kutatót, tudóst találunk. 1986 és 1990 között a folyóirat magyar politológusok, szociológusok, közgazdászok (Bozóki András, Hankiss Elemér, Szelényi Iván,

Kornai János, Tamás Gáspár Miklós, Laki Mihály, Kovács János Mátyás és mások) kedvelt publikációs fóruma, és külföldi szerzők is sokat foglalkoznak Magyarországgal. A 90-es évektől a magyar tudós-kutató értelmiség lobbi ereje és effektív jelenléte is csökken, hogy a 2010-es évekre lényegében megszűntnek legyen tekinthető. Napjainkban ismét látható javulás tapasztalható, számos fiatal kutató cikket publikál itt.

Összességében: a grafikonokon, táblázatokon, ábrákon látható áttekintésből az a következtetés adódik, hogy a 33 nyugat-európai folyóiratban számos tematika található, amely a 4 magyar folyóiratban csak érintőlegesen vagy egyáltalán nem. Ilyen például a pártok fejlődésének vagy a politikai fejlődésnek a vizsgálata. Mivel Magyarországon 89–90-ig egypártrendszer létezik, pártkutatásra (sem történelmi, sem jelenbeli értelemben) nincs mód és szükség, ezért ez a terület itthon semmit nem tud hasznosítani a Nyugat-Európában folyamatosan publikált kutatásokból. Ugyanezt mondhatjuk a politikai fejlődés kutatásáról vagy éppen a kormányzás- és konfliktuselméletekről.

Még egy jellegzetességet kell megemlítenünk, s ez a nyugati folyóiratoknál a súlypont lassú áthelyeződése Kelet-Közép-Európa vizsgálatára. Ez nyilvánvalóan összefügg azzal, hogy sokáig azt hiszik: ez a régió mozdíthatatlan, és nem tud demokratizálódni. Ebből adódóan a vizsgálatba bevont folyóiratokban az összes közleményhez képest nagyon kevés a régióval foglalkozó cikkek aránya. A változás a 80-as évek elején-közepén kezdődik, akkor, amikor az [univerzalista–prekondicionalista vitában](#) az előbbi csoport felé billen a mérleg nyelve, s megtalálják azt az elméleti paradigmát, amelyen keresztül Kelet-Közép-Európa is bevonható lesz a politikatudomány érdeklődési körébe. Ugyanakkor folyóirataink egészen a 2000-es évek végéig nem nagyon tudnak kilépni az átmenet és a demokratizálódás elméleteinek kereteiből, s majd csak a 2010-es években jutnak el oda, hogy e régióról s annak demokratizálódásáról [relevánsan új felismerésekre jussanak](#).

Mindezek után lépünk közelebb a jelzett három nyugat-európai és a négy hazai politikatudományi folyóirat vizsgálatához. A *Political Studies* (1953), az *European Journal of Political Research* (1973), a *Party Politics* (1995), a *Politikatudományi Közlemények* (1974–1991), a *Politika–Tudomány* (1986–1989), a *Századvég* (1985) és a *Politikatudományi Szemle* (1992) című folyóiratokat vesszük górcső alá a korábban megfogalmazott szempontok szerint.

A vizsgálat nem mélyelemzés, hanem csupán a cikkek címeire koncentrálva végez csoportosítást. Így azokat a cikkeket nevezzük „pártos” cikkeknek, amelyeknek címében

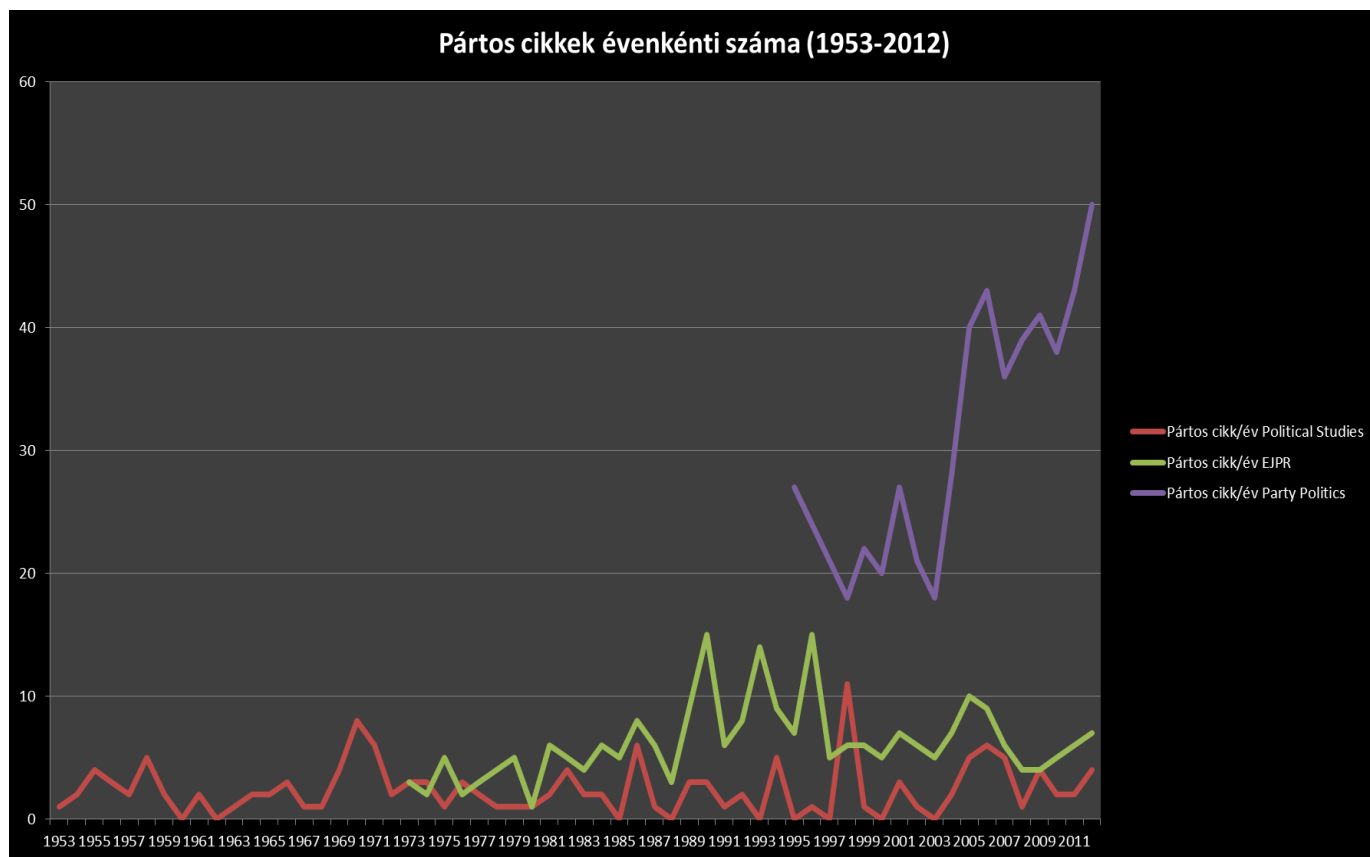
szerepel a párt szó. Előfordulhat, hogy olyan cikkek nem kerültek a látókörünkbe, amelyeknek címében nem szerepelt ez a szó, de a dolgozat maga a pártokról szólt. A vizsgálat objektivitása miatt azonban erre a korlátozásra szükség volt. Az ábrákat egymás után közöljük, a magyarázatok ezután következnek.

Lássuk először, mit mutatnak a nyugat-európai folyóiratok:

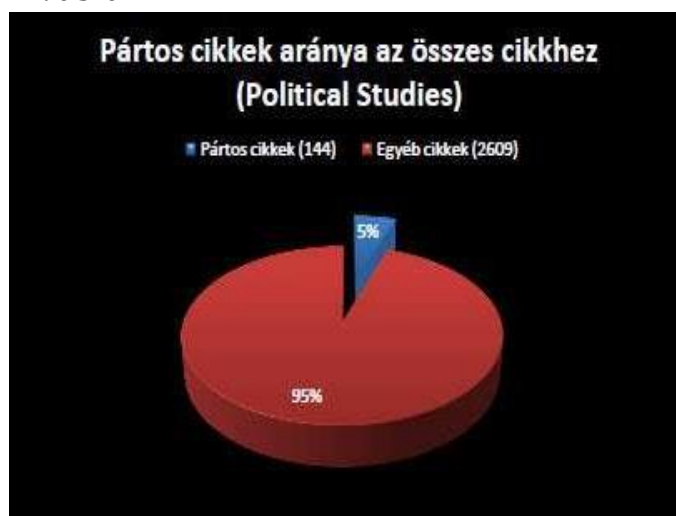
- *Political Studies* 1953–2012 (az összes vizsgált cikk: 2753 db)
- *European Journal of Political Research* 1973–2012 (az összes vizsgált cikk: 2087 db)
- *Party Politics* 1995–2012 (az összes vizsgált cikk: 984 db)

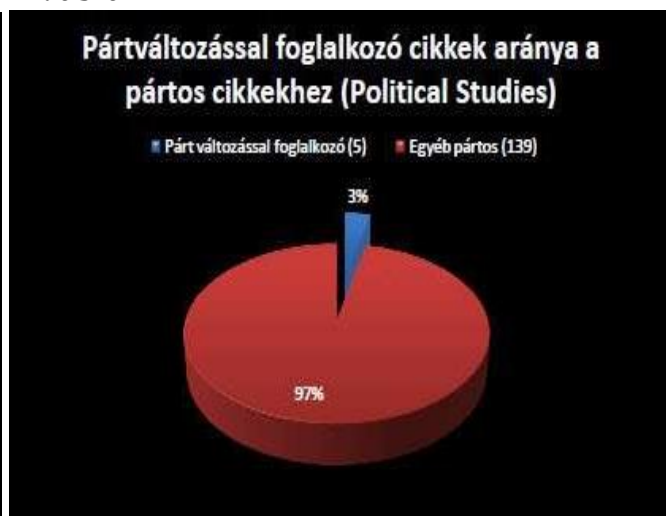
1. grafikon

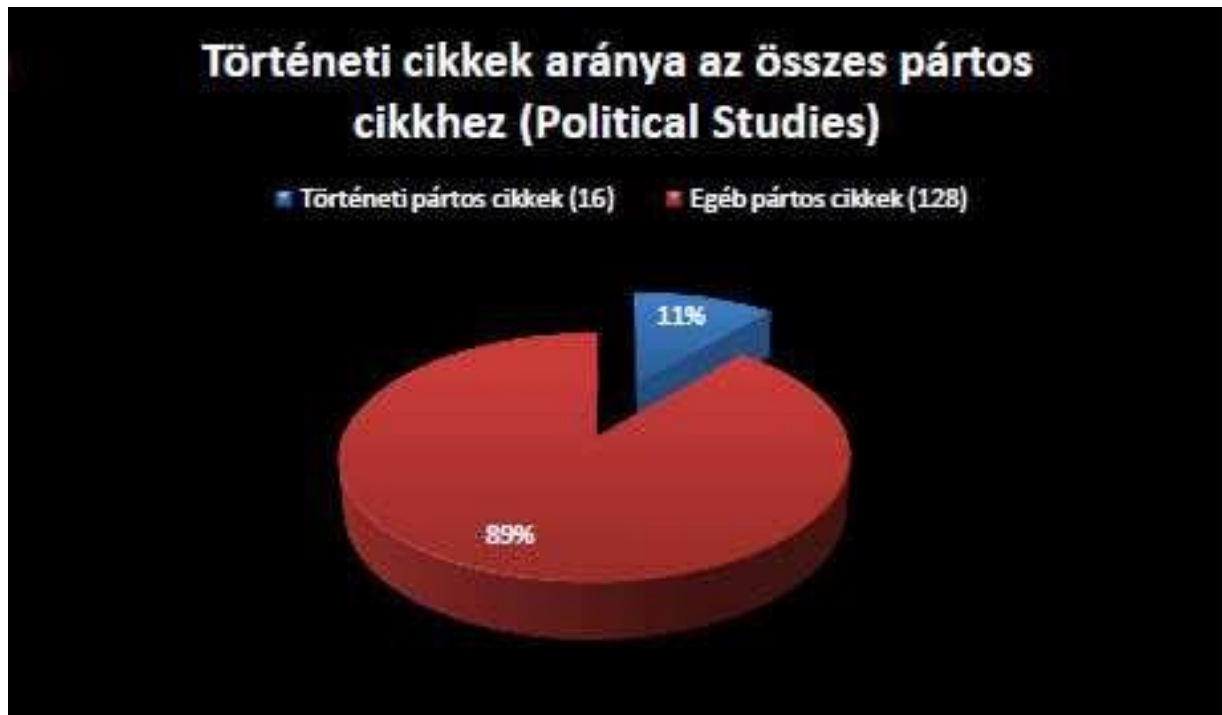
1. ábra

2. ábra

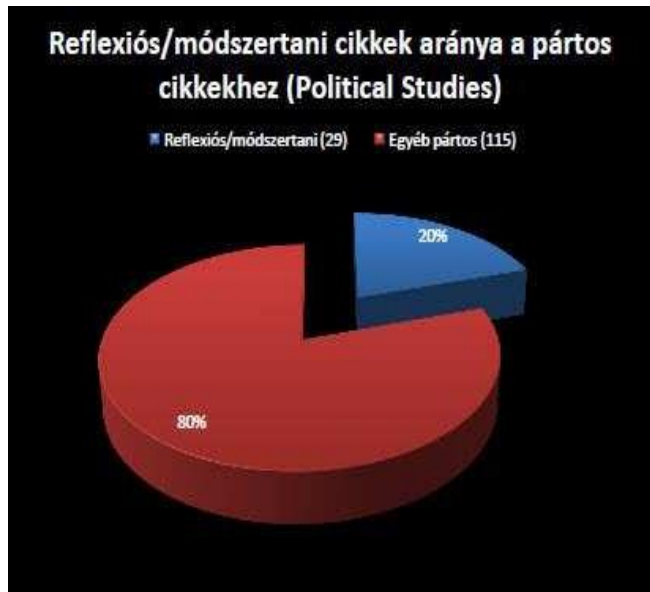
3. ábra

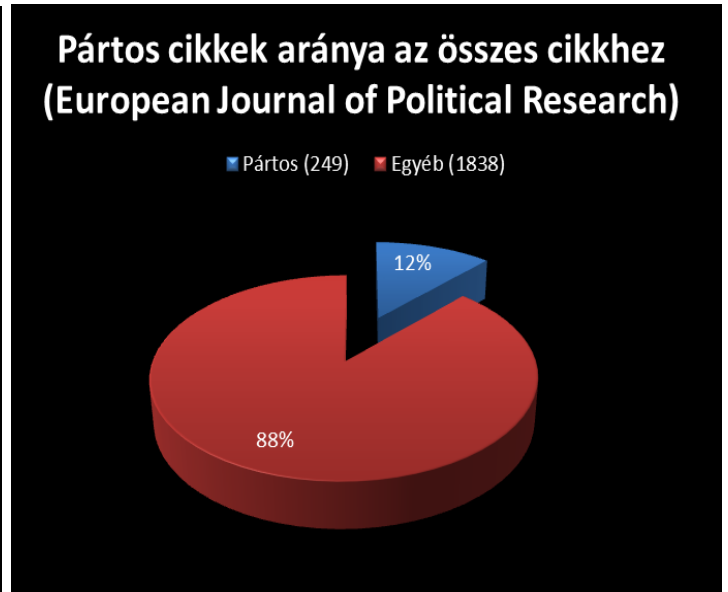
4. ábra

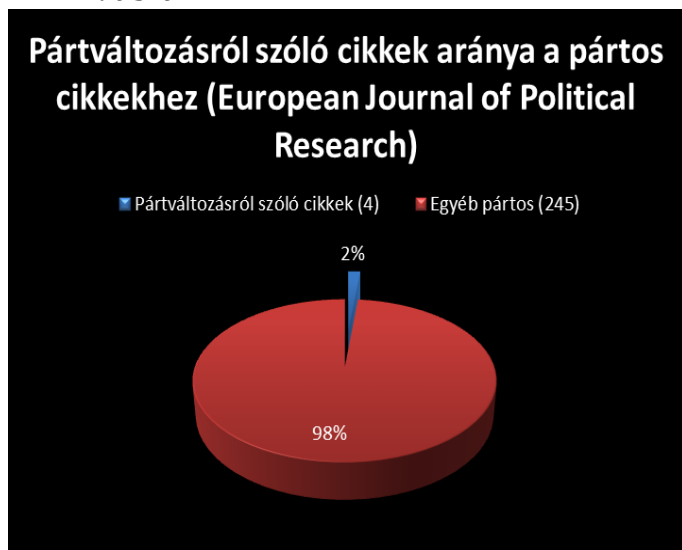
5. ábra

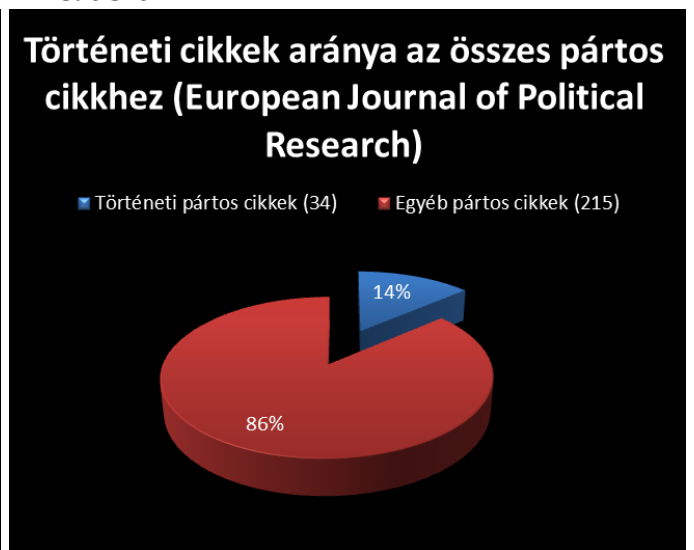
6. ábra

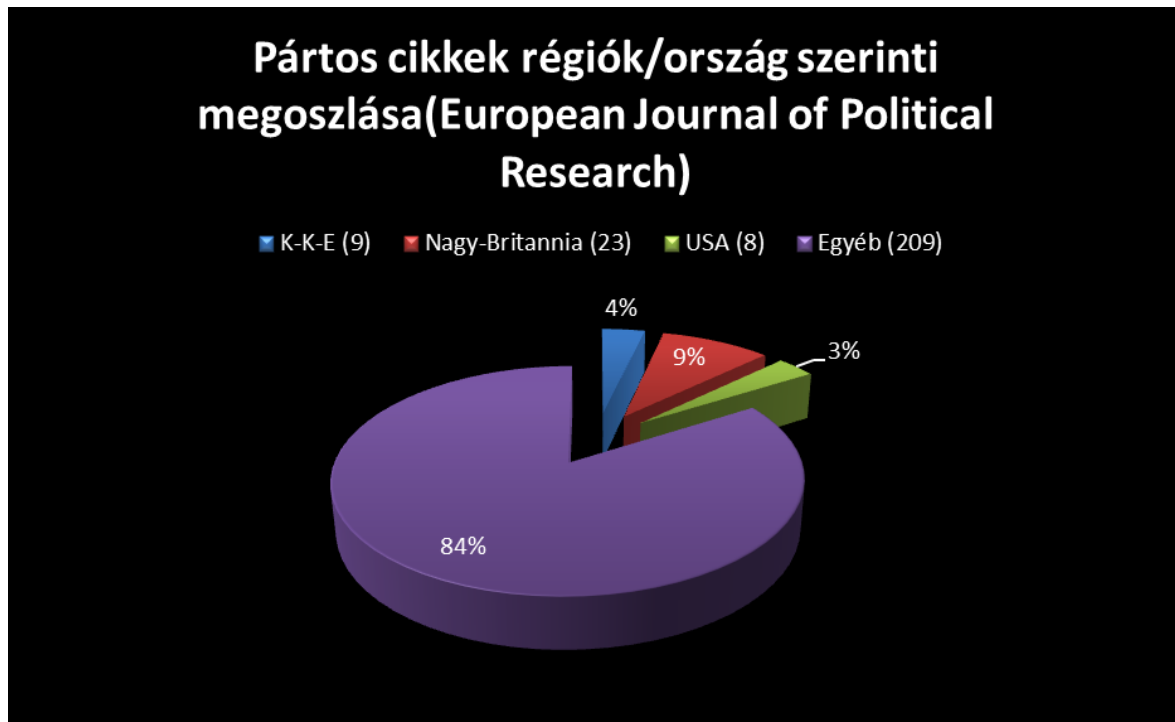
7. ábra

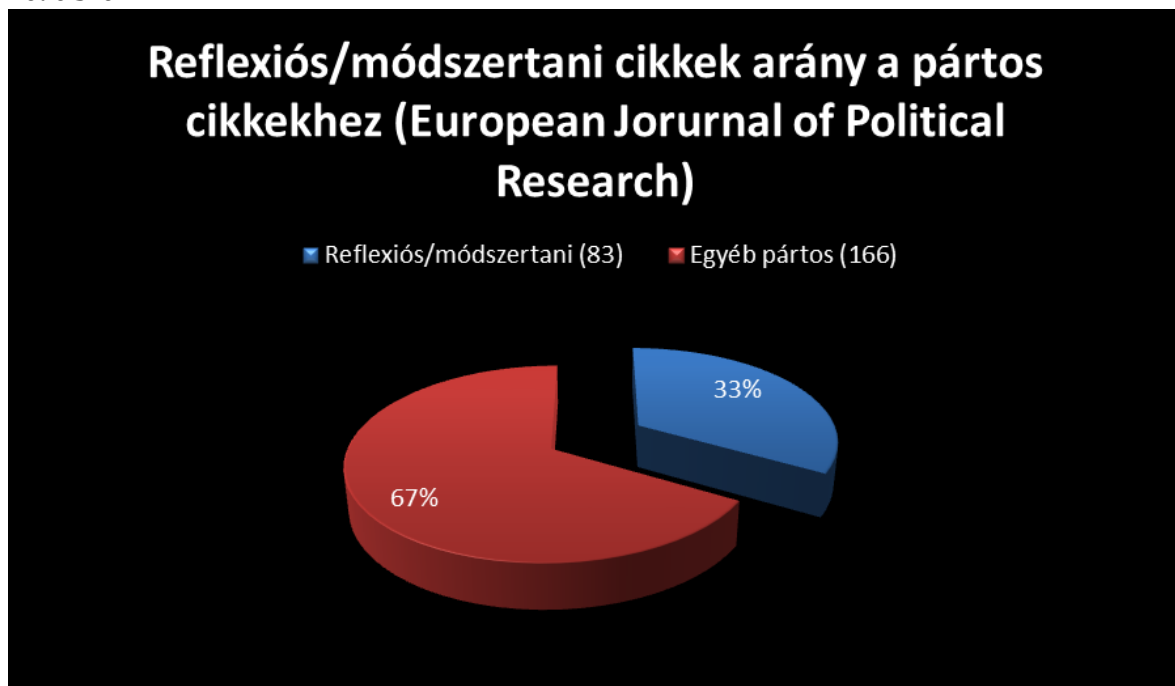
8. ábra

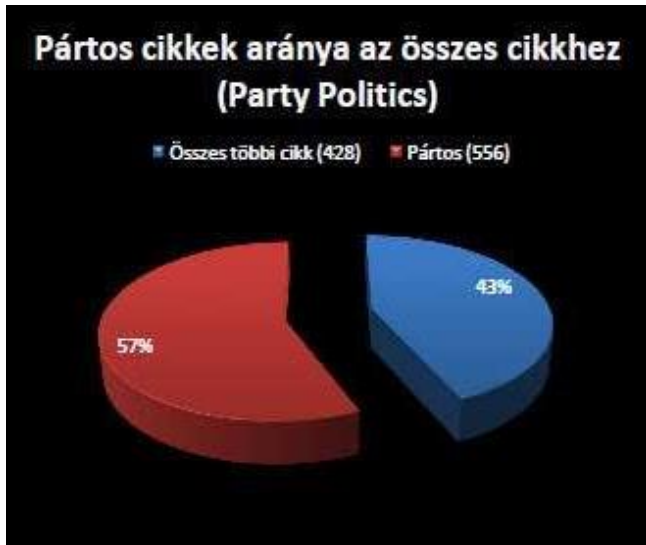
9. ábra

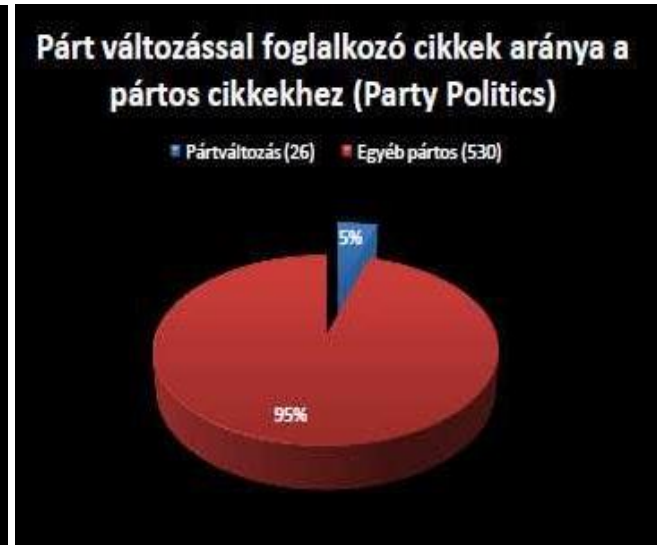
10. ábra

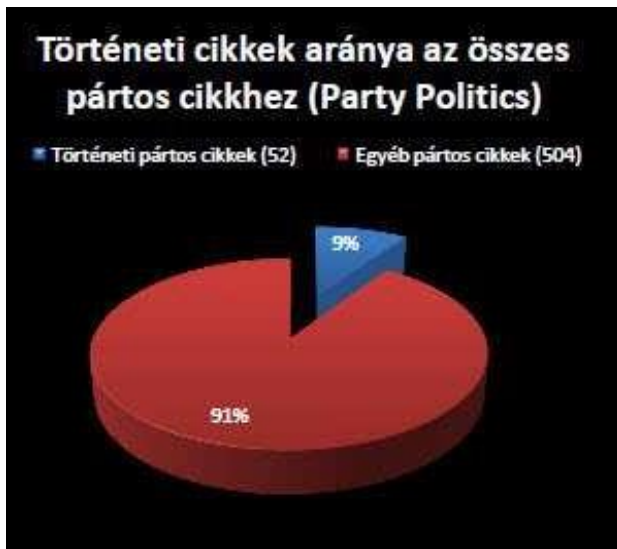
11. ábra

12. ábra

13. ábra

14. ábra

15. ábra

Megelőlegezve a végkövetkeztetést: nem igazolódott az a feltételezésünk, hogy az egymáshoz képest nagyon különböző időben létrejövő folyóiratoknak a párt- és politikai fejlődésről alkotott képében karakterisztikus különbség van. Az ábrák azt bizonyítják, hogy minél régebbi egy folyóirat, annál kevesebb pártokkal foglalkozó cikk jelenik meg benne, s minél újabb, annál nagyobb az esély arra, hogy a témát specifikus eszközökkel ragadják meg a kutatók.

Ami a legrégebben alapított lapot, a *Political Studies* illeti, fontos megemlíteni, hogy ez nem sokkal a második világháború után, 1953-ban jelent meg, s kiadója az Egyesült Királyság legrangosabb politikatudományi szervezete, az 1950-ben létrehozott Political Studies Association of the United Kingdom. A lap a három közül legkevésbé a pártok, s leginkább a társadalmi intézményeket is magában foglaló brit politika és a szélesebb értelemben vett kormányzási „masinéria” elemzésére [koncentrál](#). Ábráink arról tanúskodnak, hogy ez az induló felfogás nemigen változik; a cikkek sokszor érintkeznek ugyan a pártpolitikával, a 2753 db (cím szerint) vizsgált cikk túlnyomó többsége, 95%-a (2609 db) mégsem sorolható a „pártos” cikkek kategóriájába, amelyeknek aránya mindössze 5% (144 db). Nyilván nem elválaszthatóan a 2. világháború utáni helyzettől, a folyóirat erősen Nagy Britanniára, a belső nemzeti fejlődésre, s – ahol ez megjelenik – a brit pártrendszerre fókuszál. Nem véletlen, hogy az összes „pártos” cikkhez viszonyítva ebben a folyóiratban a legnagyobb a hazai pártokkal foglalkozó cikkek aránya, bár itt sem túl magas, összesen 14%. Azért ez az arány láthatóan magasabb, mint az *European Journal of Political Research* 9 %-os vagy a *Party Politics* 6%-os aránya.

A 144 db „pártos” cikken belül túlnyomó azok aránya, amelyek statikusan, nem pedig dinamikusán, változásaikban szemlélik a pártokat, s mindössze öt olyan cikket találtunk, amely a pártok történeti változásainak bemutatására helyezi a hangsúlyt. Bevezettünk továbbá egy speciális kategóriát a pártokat vizsgáló cikkekben belül: reflexiós/módszertani cikkek. Ezzel azokat a közleményeket jelöljük, amelyek sem nem országspecifikusak, sem nem történeti jellegűek, hanem reagálnak valamilyen pártokat érintő kérdésre, és/vagy valamilyen módszertani kérdést (például a pártok és a választók, pártok és kormányzás stb.) járnak körül. Ebben a folyóiratban az összes „pártos” cikken belül 20%-os az ilyen reflexiós/módszertani cikkek aránya.

Azt vártuk volna, hogy az 1960-as évek forradalmi átalakulásaihoz nagymértékben kapcsolódó, 1973-ban alapított *European Journal of Political Research* című folyóirat jelentősebb változást mutat a *Political Studies*hoz képest. Ez a várakozás sem igazolódott. A párttematika és a pártfejlődés vizsgálata a lapban kismértékben, de nem szignifikánsan múlja felül az előző folyóiratot.

Pedig a lap elindulásában, illetve a működtetésében szerepet játszó The European Consortium for Political Research (ECPR) felállításában döntő szerepet vállaltak a korszak vezető politikatudósai, közöttük is mindenekelőtt Stein Rokkan, akit a politológus szakma elsősorban a törésvonal-elmélet kidolgozójaként ismer. Számunkra azonban az volt az igazán érdekes kérdés, hogy az általa meghonosított történeti-politológiai szemlélet mennyire van jelen a folyóiratban. Úgy tűnik, nem annyira, mint várnánk, s inkább az a másik vonal érvényesül, amelyet Rokkan és társai szintén fontosnak tartanak: az európai politikatudomány versenyképessé tétele az amerikaival szemben, s ennek eszközeként újszerű intézményes háttér, kutatói összefogás és [adatbázisok létrehozása](#). Az EJPR tehát nem feltétlen a történeti, sokkal inkább a komparatív szílat érvényesíti, mintegy európai szintre emelve azt a példát, amit Rokkan képviselt. Ő ugyanis az 1950-es években még a norvég politika kutatója, s majd csak az 1960-as évek elejétől fedezi fel azt, hogy egy országot önmagában nem célszerű vizsgálni. 1961-től már a 12 európai ország kutatóit tömörítő The Smaller European Democracies Project egyik vezetője, s a munkában olyan társai vannak, mint [Robert Dahl](#), [Richard Rose](#) vagy [Jean Blondel](#). Rokkan a 60-as évek végén már a történeti alapú politikatudomány egyik európai csúcskutatója, aki erősen szemben áll az ahistorikus kutatásokkal, ám az 1973-ban induló folyóirat inkább az adatbázis-építésre és az európai összehasonlítási szttenderdek létrehozatalára koncentrál.

Erős a folyóirat elméleti vonulata. A három folyóirat közül itt jelenik meg a legtöbb reflexiós szemléletű, módszertani kérdéssel foglalkozó írás, amelyek az összes pártokkal foglalkozó cikkek 33%-át teszik ki. A *Political Studies*szal összevetve, a 2087 db vizsgált cikk közül itt jóval magasabb a „pártosak” aránya: 12% (249 db cikk). És nagyobb a történeti dimenziójú „pártos” cikkek aránya is (14%) a másik folyóirathoz képest. De történeti jellegű áttörés a folyóiratban nem mutatható ki.

Hangsúlyozottan a közlemények címét tekintetbe véve a pártokkal foglalkozó cikkek aránya a *Party Politics*ban a legmagasabb. A 984 vizsgált cikk 57%-a (556 db) pártokkal foglalkozik, míg a cikkek kisebbsége, 43%-a (428 db) szól egyéb témáról. (Emlékeztetőül: az *European*

*Journal of Political Research*ben a tanulmányok 12%-a foglalkozik pártokkal, míg a *Political Studies*ban ez 5%.) Itt tehát egy minőségi ugrásról van szó, amit – úgy is mondhatnánk – a pártokról szóló kutatások professzionalizálódása követel meg.

A folyóirat 1995-ben indult, s 2009 óta az American Political Science Association Party Organization and Parties Section hivatalos lapja. (Ennek ellenére nem foglalkozik kiemelten az Egyesült Államokkal. Az összes párttal foglalkozó cikk 4%-a foglalkozik Amerikával, míg a *Political Studies*nál ez 6%, a *European Journal of Political Research*nél pedig 2%.) A folyóirat profilja pártok, pártrendszerek és politikai szervezetek kutatása, de fórumként szolgál arra is, hogy a kutatók megosszák egymással a kelet-közép-európai új demokráciákról szóló adataikat. Ennek a szándéknak a jegyében a *Party Politics* foglalkozik a legtöbbet régióink pártviszonyaival: az összes pártokkal foglalkozó cikkek 7%-a valamely kelet-közép-európai országról szól (a *European Journal of Political Research*ben ez 4%, a *Political Studies*ban 3%).

A pártok változását, alkalmazkodását illetően csekély különbséget figyelhetünk meg a három folyóirat között, de annyi elmondható, hogy a legtöbb közlemény e témában is a *Party Politics*ban jelenik meg: a pártokkal foglalkozó cikkeken belül 5 % a pártok, pártrendszerek változásával foglalkozó tanulmányok aránya. (Ez a szám a *European Journal of Political Research*nél 2%, a *Political Studies*nál 3%). Ami még egyértelműen leolvasható a három folyóirat összehasonlító grafikonjáról: kis időeltolódással, de reagálnak fontosabb választásokra, különböző konfliktusokra vagy a demokratizációs hullámokra. Vannak ciklikusságok (pl. a *European Journal of Political Research*nél látható egy ilyen háromszori, kb. 4 évenkénti felívelés 1990 és 1997 között); vannak időszakok, amikor nagyon kurrens téma (a *European Journal of Political Research*nél látszik az éles ugrás 1987 és 1990 között); van, amikor kevésbé, de lényegében folyamatosan foglalkozik a témával valamelyik lap. Jelenleg ismét felfelé ívelő szakasz figyelhető meg mindhárom folyóiratnál, nagyjából a gazdasági válság kitörése óta; illetve a kelet-közép-európai demokratizálódás 20. évfordulója is erre az időpontra esett, ez is magyarázza a felívelést.

Amit még külön ki kell emelnünk: bár a három folyóiratban a történeti cikkeknek az összes „pártos” cikkeken belüli aránya nem nagyon eltérő (mindháromban 9 és 14 % között mozog), a trend mégis *növekvő irányba* mutat, igazolván azt a korábbi megállapításunkat, hogy a nyugat-európai kutatók egyre gyakrabban keresnek történeti válaszokat mai jelenségek magyarázatához. Így tehát lehet bennünk némi csalódottság a tekintetben, hogy az 1950-es, az

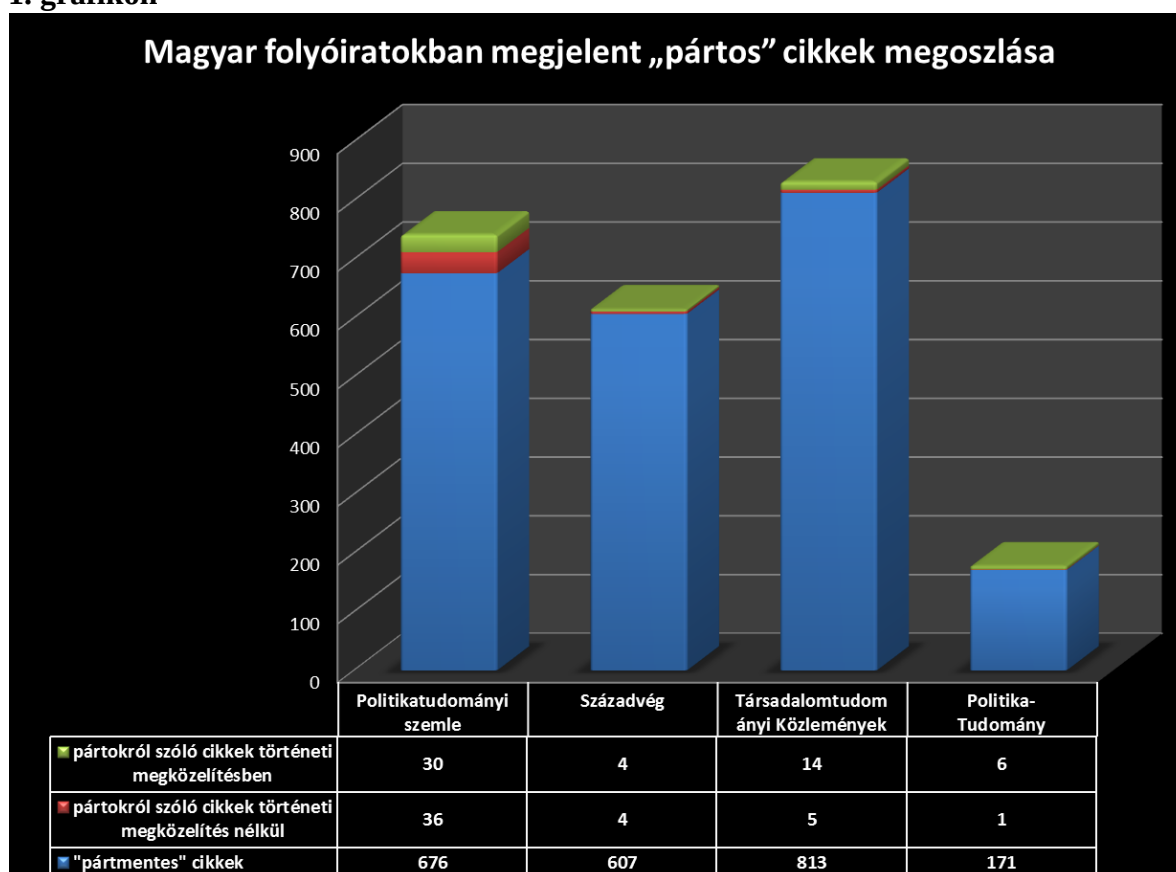
1970-es és az 1990-es években létrejött folyóiratok nem mutatnak látványos különbségeket, az utóbbi időben pedig a tekintetben is közelednek egymáshoz, hogy a jelcentrikus nézőpontokat egyre gyakrabban váltják fel vagy egészítik ki nagyobb történelmi látószögű megközelítések. Ez kutatásunk legnagyobb tanulsága.

Magyar politikatudományi folyóiratok történeti optikája

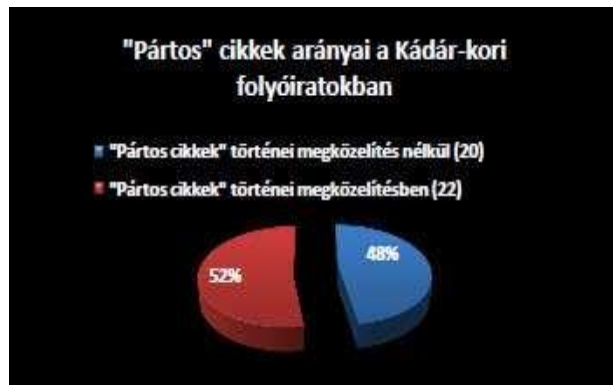
Áttérve a magyar folyóiratok vizsgálatára, először itt is az adatokat nézzük meg:

- *Társadalomtudományi Közlemények* 1974–1991 (az összes vizsgált cikk: 832 db)
- *Politika–Tudomány* 1986–1989 (az összes vizsgált cikk: 178 db)
- *Századvég* 1985–2012 (az összes vizsgált cikk: 615 db)
- *Politikatudományi Szemle* 1992–2012 (az összes vizsgált cikk: 742 db)

1. grafikon

1. ábra

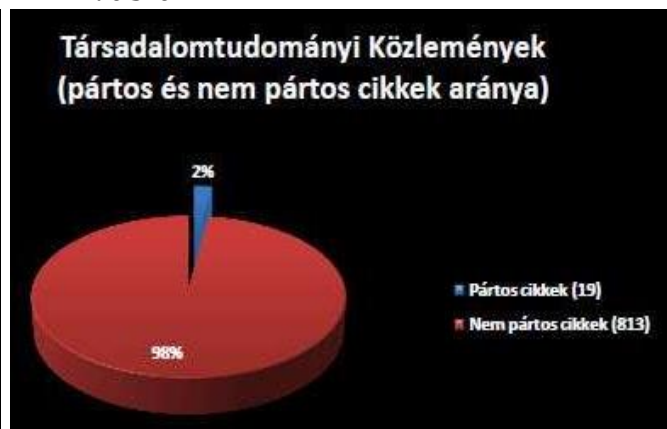
2. ábra

3. ábra

4. ábra

5. ábra

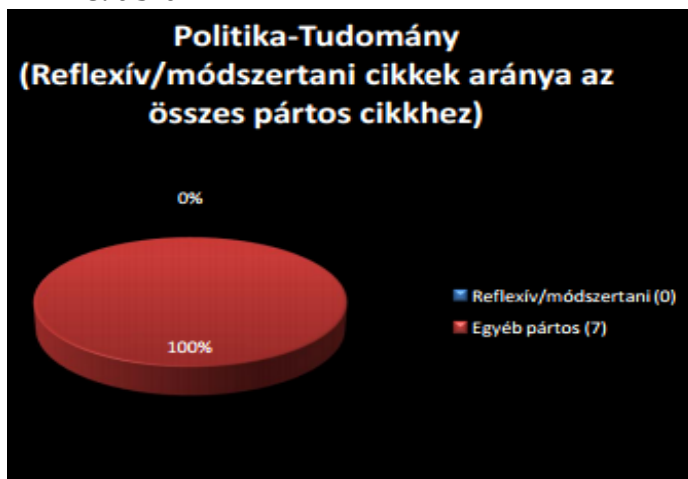
6. ábra

7. ábra

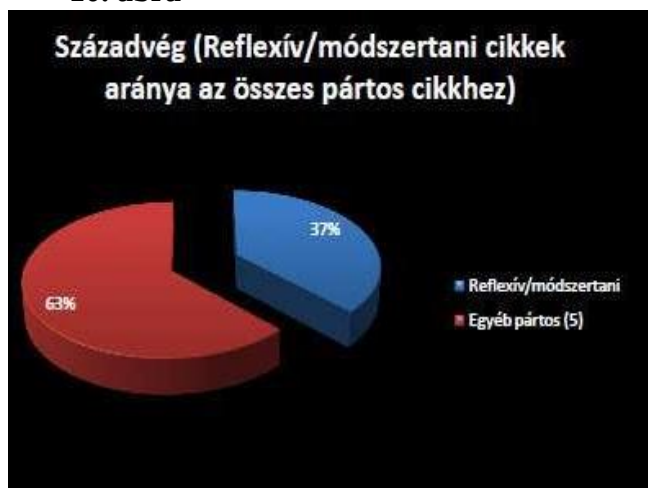
8. ábra

9. ábra

10. ábra

11. ábra

12. ábra

13. ábra

14. ábra

15. ábra

Ami a „pártos” tanulmányok belső arányait illeti, a vizsgált négy magyar folyóirat esetében van egy nagyon világos határvonal, s ez a rendszerváltás. Az ez előtti folyóiratokban (*Politikatudományi Közlemények*, *Politika–Tudomány*) a történeti megközelítésmód dominált, viszont a Kádár-kor utáni orgánumokban (*Politikatudományi Szemle*, *Századvég*) háttérbe szorult ez a nézőpont. Fontos továbbá megjegyezni, hogy a történeti megközelítésmód – a rendszerváltás előtt – általában nem a pártfejlődési dinamika vizsgálatában mutatkozott meg, hanem sokkal inkább egy-egy párt (túlnyomó többségében külföldi) esettanulmányyszerű bemutatásában. Még kevésbé jellemző, hogy a rendszerváltás után a pártok aktuális stratégiáját, magatartását történeti kontextusba helyezve próbálnák elemezni a szerzők; a történetiség általában a közelmúlt eseményeinek rövid összegzésére korlátozódik, s nem bír magyarázó erővel a cikkekben.

A négy folyóiratot a párttematika előfordulási gyakorisága szerint vizsgálva azt mondhatjuk, hogy – érthető okokból – a *Politikatudományi Szemlében* jelent meg messze a legtöbb pártokkal foglalkozó cikk (66 db), utána következik a *Társadalomtudományi Közlemények* (19 db). A *Századvégben* meglepően keveset foglalkoztak a témával, mindössze 8 „pártos” cikk kapott helyet benne.

A párttematika megjelenési gyakoriságának változását vizsgálva nem tudunk kimutatni korrelációt például a párttéma előfordulási száma és a választási évek között, vagyis a folyóiratok nem cikkeztek szignifikánsan többet a pártokról a választások évében vagy a választásokat megelőző évben, mint máskor. (A Kádár-rendszerben pedig érthetően nincs szerepe a választási éveknek, lévén a választás formális.)

Akárhogyan is nézzük: még a szakma rendszerváltás után induló, professzionális folyóiratában, a *Politikatudományi Szemlében* is szembeötlő a párttematika csekély jelenléte. Az itt megjelenő 742 db cikkből mindössze 66 db (9%) foglalkozik pártokkal. A 66-ból 36 db cikk történeti háttér nélkül, 30 db pedig történelmi orientációval vázolja fel a témáját. Ez nem csak a *Party Politics*hez, de a *European Journal of Political Research*höz képest is meglepően alacsony szám, még akkor is, ha tudjuk: a *Politikatudományi Szemle* nem pártkutatásra szakosodott, hanem ernyőjellegű politikatudományi folyóirat.

Szembeötlő trend rajzolódik ki a módszertani „pártos” cikkek kapcsán is: a Kádár-korszakhoz köthető folyóiratokban vagy egyáltalán nem találunk módszertani kérdésekkel foglalkozó, párttematikájú cikket (*Politika–Tudomány*), vagy relatíve alacsony arányban (11%-ban a *Társadalomtudományi Közleményekben*). Ellenben ez az arány mindkét rendszerváltás utáni folyóiratban meghaladja a 30%-ot.

A „pártos” cikkek régió/ország szempontú vizsgálatából két érdekes következtetésre juthatunk. Egyrészt meglepő módon a *Társadalomtudományi Közleményekben* a *Századvég*hez képest felülreprezentáltak a Magyarországról szóló „pártos” cikkek. Másrészt meglepő, hogy a Kádár-korszak folyóirataiban a nyugat-európai pártokkal foglalkozó cikkek aránya messze meghaladja a *Századvég*, sőt a *Politikatudományi Szemle* ilyen jellegű arányait. Ennek oka azonban egyértelműen az, hogy a *Társadalomtudományi Közleményekben* a szerzők rengeteget foglalkoztak a Nyugaton létező szocialista/kommunista mozgalmak és politikai szervezetek bemutatásával, azaz a hivatalos magyar politika szempontjából válogattak a bemutatandó példák között.

Összegezve a magyar folyóiratokról megtudottakat: azt a sajátos benyomást szerezhethetjük, hogy míg 1990 előtt (még ha az esettanulmányok szintjén is) történelmi és ideologikus szemléletben, de viszonylag sokat foglalkoztak a pártokkal, addig 1990 után – a Kádár-rendszerre való reakcióképpen – nem csak a történelmi megközelítésmód tűnik el, de a pártokról szóló kutatás is alulreprezentált lesz. Természetesen ez nem azt jelenti, hogy ne

jelennének meg fontos cikkek például [egyes pártokról](#), a pártrendszer [koncentrációjáról](#) vagy a Fidesz vezette kormány [új működésmódjáról](#). Ám ezek az írások, bár rendelkeznek bizonyos történeti látásmóddal, és megvan bennük a dinamika vizsgálatának igénye, de mégsem vezetnek át nagyobb időtávlatú kutatásokhoz, voltaképpen a történelmi dimenzió újrafelfedezéséhez. Míg a nyugat-európai (és amerikai) politikatudós-közösség számára az újrafelfedezett történelem egyre inkább a tudományos krédó része, addig nálunk a történelem az elmúlt 25 évben fölösleges nehezék, és azok a tendenciák, amelyek a nyugati folyóiratokban megjelennek, itthon nem tudtak meghonosodni. Mindez persze nem egy végérvényes helyzet, de látható módon továbbra is nagyon erős a jelen- és a közelmúltcentrikus mainstream. Ez azonban nem ok arra, hogy ne próbáljuk meg meggyőzni olvasóinkat arról, hogy ez nem szerencsés állapot. Ehhez viszont nem elég arról beszélnünk, hogy „úgy általában” fontos a történelmi szemlélet, további érveket is kell hoznunk.

A statisztika persze kicsit csalóka, mert bár általuk ki tudtunk mutatni bizonyos trendeket és tendenciákat, de egyrészt a folyóiratcikkeken kívül vannak [könyvek is](#) (amelyek sokszor markánsan tanúskodnak bizonyos történeti tájékozódás jelenlétéről); másrészt elképzelhető olyan helyzet is, amikor történeti tárgyú cikkek folyamatosan jelen vannak ugyan, de hatásuk hosszú időn át csekély, míg egyszer váratlanul nő a vonzerejük. Az nyilvánvaló, hogy az átmenet idején a történeti-összehasonlító jellegű írások visszaszorulnak, s az is, hogy a 2000-es években számuk határozottan megszorodik, pontosabban megnövekszik a korábban már létező, ám az átmenet során elvesző befolyásuk.

Némileg másképpen zajlik ez Magyarországon: a hazai folyóiratokban – egészen a 80-as évek közepéig – van egy kitapintható (erősen ideologikus) történeti vonal, amely azonban az átmenet idején és utána (a fent bemutatott okokból) szinte teljesen visszaszorul. Ez bizonyos értelemben szerencsésnek is mondható. Az azonban már kevésbé, hogy nemcsak az ideologikus történelemszemlélet, hanem *bármiféle* történeti jellegű kutatás visszaszorul, s ennek köszönhetően a magyar politikatudomány évtizedes „történeti deficitben” szenved, egyáltalán nem mutatván jeleket arra, hogy érti és érdekli a politikatudomány ama újraorientálódása, amelyet – Robert Kaganhoz kapcsolódva – a történelem visszatérésének nevezhetünk.

Márpedig a magyar politikai fejlődés újszerű megközelítését éppen ezekre a külföldön létező, Magyarországon azonban [alig ismert irányzatokra](#) és irodalmakra támaszkodva tudnánk igazán elvégezni. Ezeket a történeti jellegű irányzatokat és paradigmákat azonban itt nem

elemezzük. Csupán annyit állapítunk meg, hogy nagymértékben hasznosíthatónak találjuk a magyar politikai fejlődés és pártfejlődés kutatásában a fénykorát az 1960-as és 1980-as évek között élő [politikai fejlődés irányzatot](#). Csak sajnálhatjuk, hogy az elmúlt három évtized folyamatainak kutatásában ezen irányzat szemléletmódja (akár vizsgált folyóiratainkban) kevésbé érvényesült.

Konklúzió

A Méltányosság Központ kutatása nyugat-európai és hazai politikatudományi folyóiratok összehasonlítására vállalkozott. Azt a közkeletű tételt szeretnénk volna empirikusan tesztelni, mely szerint a hazai politikatudomány mintakövető, és reprodukálja a nyugat-európai trendeket. Vizsgálatunk nem igazolta ezt a tételt. A nyugati régió és a hazai politikatudomány közötti különbség kimutatható már a folyóiratok alapításakor is. Mint fentebb részletesen megmutattuk: a politikatudomány Nyugat-Európában a 20. század elejétől nagyon sokrétűen intézményesül, és a folyóiratok az időben előrehaladva egyre több terület tematikáját ölelik fel. Magyarországon – alapítási értelemben – eleve van egy nagy késés, továbbá az itthoni politikatudományi folyóiratok inkább „mindenes” funkciót töltenek be, semmint hogy szakosodnának egy-egy tematika szerint.

További különbség mutatkozik a folyóiratok történelem iránti érdeklődésében. Vizsgálatunkban számos nyugat-európai folyóiratot találtunk, amely erős történeti érzékkel bír, s amelynek gyakran visszatérő témája például a pártok történeti fejlődése. Táblázatainkban vissza-visszatérő elem a „pártos” cikkek arányának megállapítása az összes publikált cikken belül. A pártok kutatása Nyugat-Európában régebbi hagyománnyal bír, mint itthon (lényegében az 1990-es évek elejétől beszélhetünk csak professzionális pártkutatásról).

Miközben tehát általában igaz, hogy a magyar politikatudomány a nyugati trendek adaptálására épül, kapott eredményeink alapján mégsem lehetünk maradéktalanul elégedettek. Mert sem a hazai folyóiratok történeti érzéke, sem a pártok történeti fejlődésére irányuló kíváncsisága nem követi a nyugat-európai folyóiratok szellemiségét. Ily módon a kapcsolódás sok tekintetben felszínesnek tekinthető.

Végkövetkeztetésünk az, hogy a magyar politikatudományon belül a történeti érdeklődés messze nem olyan fokú még, amilyen – a nyugati példák alapján – lehetne.

